

М.І. НАЙДЬОНОВ, Л.А. НАЙДЬОНОВА

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Професійне самовизначення, що з необхідністю відбувається в старшому шкільному віці - відповідальний і складний етап суб'єктивна складність професійного вибору пояснюється недостатнім обсягом об'єктивних знань про свої здібності і про специфіку професій, що супроводжується відповідним переживанням, можливою невизначеністю спрямованості інтересів і бажань, а також неузгодженістю вимог навколишніх значущих людей, нерідко має місце. Вибір професії, таким чином, можна розглядати як характерну для творчої діяльності проблемно-конфліктну ситуацію, проблемність, якої зумовлена необхідністю визначення оптимального початку свого професійного шляху, в. конфліктність - виникаючими на цій основі глибокими переживаннями власної неспроможності.

Психологічним механізмом розв'язання проблемно-коііфліктних ситуацій є рефлексія, система якої включає інтелектуальну, особистісну, комунікативно-кооперативну і колективну сфери. Причому цілісне функціонування всієї системи рефлексії забезпечує не тільки усвідомлення основних протиріч ситуації, але і глибоке переосмислення її. Це призводить до конструювання моделі розв'язання проблемно-конфліктної ситуації у вигляді особистого професійного плану, який виходить за межі даного вікового етапу, і до особистісних новоутворень у вигляді діяльної

колективістичної позиції впевненості У власному виборі. Цілеспрямований розвиток системи рефлексії створює сприятливі умови для професійного самовизначення старшокласників.

Психолого - педагогічні впливи, спрямовані на культивування рефлексії, являють собою комплекс заходів, що здійснюються в процесі роботи з групою школярів з 13-15 чоловік. Учні тріадами розв'язують малі творчі задачі, які дозволяють моделювати на різноманітному пізнавальному матеріалі проблемно-конфліктну ситуацію, характерну для творчого пошуку. Це дає можливість вдосконалювати в процесі розв'язання і при його багаторазовому різномасштабному аналізі кожному із сфер рефлексії, приділяти увагу кожному з партнерів з метою розвитку найменш організованих у нього сфер. Заходи, що здійснюються в повній групі з 3-4 тріад учнів, являють собою специфічну форму соціально-психологічного тренінгу. Мета процедур цього виду — розширити матеріал, на основі якого моделюється проблемно-конфліктна ситуація і максимально наблизити його до повсякденних життєвих проблем старшокласників.

При умові використання описаного комплексу психолого-педагогічних впливів разом з профконсультацією в школі, яка дає учням можливість отримати засоби у вигляді знань типу карти світу професій, восьмикутника ситуації професійного вибору і т.п., які служать для старшокласників знаряддям розв'язання проблемності, забезпечують конструктивність функціонування системи рефлексії.

Комплексна методика розвитку рефлексії як умови професійного самовизначення школярів була апробована в рамках факультативного курсу і в позакласній роботі в старших класах СШ № 12 м. Горлівки і дала позитивний ефект